

Кафедра кримінального
процесу, криміналістики та
експертології
Факультету №6

Лекція на тему:

Тактика огляду

План лекції

1. Поняття огляду, його види, завдання і принципи.
2. Тактика огляду місця події.
3. Особливості окремих видів огляду.
4. Фіксація результатів огляду місця події.

1-е питання лекції

Поняття огляду, його види, завдання і принципи

Слідчий огляд є однією з першочергових та невідкладних слідчих дій, яка регламентується ст. 237-239 Кримінального процесуального кодексу України.

Огляд - це слідча дія, яка полягає у безпосередньому сприйнятті об'єктів з метою виявлення слідів злочину та інших речових доказів, з'ясування обставин події, а також обставин, що мають значення у справі.

Слідчий огляд можна класифікувати:

1) за об'єктом огляду: огляд місця події; огляд ділянок місцевості та приміщень поза місцем події; огляд речей та документів; огляд транспортних засобів; тварин, огляд трупа та його частин; освідкування особи.

Місце злочину і місце події – поняття, які не завжди співпадають:

- *місце події* – поняття більш широке, бо воно пов'язане з виявленням ознак, що мають відношення до події злочину;
- *місце злочину* – це місце безпосереднього вчинення злочинного наміру, яке спричинило певні матеріальні зміни (наявність слідів зламу, взуття, крові та ін.).

- 2) **за послідовністю проведення:** первинний (огляд, який проводиться вперше); повторний (проводиться як виняток); остаточний огляд якщо огляд речей і документів на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями, вони тимчасово опечатуються і зберігаються у такому вигляді доти, доки не буде здійснено їх огляд.
- 3) **за об'ємом:** основний (оглядається усе місце події незалежно від шляхів переміщення злочинців); додатковий (спрямований на дослідження певних об'єктів, що мають доказове значення, які не були оглянуті при первинному та повторному оглядах);
- 4) **за етапами:** на початковому та подальшому етапах;
- 5) **за часом проведення:** у денний та нічний період доби;
- 6) **за способом організації:** одиничний та груповий.

У процесі огляду вирішуються:

Загальні задачі це одержання процесуально-закріпленої інформації щодо обставин події, що сталася, об'єктів і осіб, що мають до неї відношення, їх зв'язків та взаємодій.

Окремі задачі:

- а) з'ясування можливих очевидців і свідків (напр., хто, виходячи із розташування місця пригоди, міг спостерігати або чути те, що відбувається);
- б) які сліди могли залишитись на особах, які брали участь у події, та використаних ними знаряддях і транспортних засобах;
- в) які зразки ґрунту, рослинності необхідно у зв'язку з цим вилучити для встановлення у подальшому зв'язку об'єктів і осіб.

Принципи огляду місця події:

- 1) єдине керівництво оглядом;
- 2) своєчасність і невідкладність огляду;
- 3) об'єктивність, всебічність та повнота огляду;
- 4) цілеспрямованість й активність огляду;
- 5) планомірність, системність та послідовність огляду;
- 6) застосування науково-технічних засобів;
- 7) використання спеціальних знань;
- 8) безпечність огляду;
- 9) використання оперативно--розшукової інформації.

2-е питання лекції

Тактика огляду місця події

Слідчу дію огляд місця події можна поділити на три стадії:

- а) підготовка до проведення огляду (підготовча);
- б) безпосереднє проведення огляду (робоча);
- в) фіксація ходу та результатів огляду (заклучна).

Сенс розділення огляду місця події на стадії, полягає в систематизації дій слідчого на місці події. Розглянемо кожен етап проведення слідчого огляду окремо

Підготовча стадія, як правило, складається з двох етапів: *дії до виїзду на місце події, і дії після прибуття на місце події.*

1. Підготовчі дії до виїзду на місце події полягають у наступному:

- а) слідчий має уточнити характер події згідно з повідомленням, що надійшло;
- б) вжити заходів щодо охорони місця події і надання допомоги потерпілим;

- в) внести відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань. У невідкладних випадках, огляд місця події може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що здійснюється негайно після завершення огляду;
- г) вжити заходів щодо безпеки громадян на ділянках, які межують з місцем події;
- д) підготувати необхідні науково-технічні засоби для забезпечення виїзду (криміналістичні засоби, зв'язок та ін.);
- е) вирішити питання щодо транспортних засобів необхідних для виїзду на місце події;
- є) визначити склад слідчо-оперативної групи (за необхідності залучити необхідних спеціалістів);
- ж) заздалегідь забезпечити наявність понятих.

2. Після прибуття на місце події:

- а) відмітити час прибуття слідчо-оперативної групи;
- б) переконатися, щодо вжитих заходів охорони місця події, надання допомоги потерпілим, ліквідації наслідків;
- в) вжити заходів щодо збереження речових доказів;

- г) перевірити зміни, які можливо відбулися на місці події до прибуття групи;
- д) визначитися з колом учасників слідчого огляду і провести інструктаж;
- є) встановити особу потерпілого (свідків) і при необхідності опитати їх, дати завдання оперативним працівникам щодо встановлення зазначених осіб;
- ж) визначити сліди, що залишені іншими особами, які не причетні до кримінального правопорушення;
- з) зафіксувати місцеположення потерпілого у випадку необхідності його транспортування до медичного закладу;
- і) отримати оперативну інформацію для висунення слідчих та розшукових версій;
- ї) видалити з місця події сторонніх осіб, які не пов'язані з проведенням огляду;
- й) забезпечити збереження слідів, речових об'єктів та охорону обстановки місця події;
- к) оповістити територіальні органи про характер злочину та прикмети правопорушників;
- л) організувати спостереження (засідки) у місцях можливої появи злочинців;
- м) використовувати (за необхідності) засоби масової інформації;
- н) скласти план проведення огляду місця події.

Після закінчення вищезазначених дій слідчий приступає безпосередньо до огляду.

Робоча стадія складається із:

1. *Оглядового етапу*. Слідчий визначає межі огляду, його оптимальний метод відповідно до ситуації, проводить орієнтуючу і оглядову фотозйомку.
2. *Статичного етапу* - передбачає огляд без порушення обстановки, окремих слідів і речових доказів.
3. *Динамічного етапу* - в результаті проведення якого детально вивчаються сліди і речові докази.

Методи огляду місця події - класифікуються за різними підставами:

1) за послідовністю дослідження:

- *загальний (оглядовий)*: слідчий, не змінюючи обстановки, обходить територію місця події, отримуючи уявлення про характер злочинної події, встановлює положення предметів і явищ, аналізуючи їх взаємозв'язок;
- *детальний*: полягає у ретельному дослідженні слідів кримінального правопорушення;

2) за обсягом дослідження:

- **вибірковий (суб'єктивний):** передбачає дослідження об'єкта (обстановки) тільки у місцях розташування слідів кримінального правопорушення;
- **суцільний (об'єктивний):** полягає у всебічному дослідженні усієї території (обстановки) місця події в цілому, не минаючи жодного об'єкта;

3) за характером дослідження:

- **статичний:** передбачає огляд місця події без порушення обстановки і механічного переміщення у просторі окремих слідів кримінального правопорушення;
- **динамічний:** дозволяє застосовувати засоби дослідження до об'єктів пізнання, що знаходяться у динаміці;

4) за напрямком здійснення руху під час огляду:

- **концентричний:** огляд місця події проводиться за спіраллю від периферії до центру. Цей метод доцільно використовувати у тих випадках, коли немає чітко визначеного центру місця події;
- **ексцентричний:** огляд місця події проводиться за спіраллю від центру місця події до периферії. Цей метод доцільно використовувати для огляду місця події, яке має певний центр (наприклад, знаходження у приміщенні трупа, наявність слідів зламу та ін.);

- **фронтальний**: огляд значних за площею ділянок місцевості. Цей метод застосовується із залученням допоміжної групи, яка розміщується у лінію (шеренгу) і рухається фронтально;
- **секторний**: полягає у дослідженні території за секторами. Оглянувши територію одного сектора, він відкладає другий, після його дослідження - третій і т.д., поки не дослідить усю територію в цілому;
- **квадратний**: полягає у дослідженні території за квадратами. Слідчий розбиває досліджувану територію на певні квадрати;
- **вузловий**: полягає у дослідженні території, яка попередньо поділяється на ділянки, або вузли, кожний з яких оглядається окремо;
- **комбінований**: використовується залежно від слідчої ситуації, що склалася під час проведення слідчої дії.

Наведені методи огляду місця події у конкретній слідчій дії виступають тактичними прийомами дослідження.

Інсценування злочину - це штучне створення зацікавленими особами обстановки, яка б утворювала помилкове уявлення про нібито учинене кримінальне правопорушення.

Заклучна стадія огляду місця події включає у себе заходи, спрямовані на підведення підсумків проведеної роботи та її належного оформлення.

На цій стадії слідчий:

- а) складає протокол огляду, плани, схеми, креслення;
- в) упаковує об'єкти, вилучені з місця події;
- г) приймає заходи до збереження чи охорони тих об'єктів, що мають доказове значення, але які неможливо або недоцільно вилучити з місця події;
- д) приймає заходи по заявах, що надійшли від учасників слідчої дії.

3-є питання лекції

Особливості окремих видів огляду

Огляд трупа на місці події.

На місці виявлення трупа слідчий проводить його зовнішній огляд. Цей зовнішній огляд складається з двох стадій:

1. Загальний огляд.
2. Детальний огляд трупа.

При огляді трупа обов'язково вивчаються:

- особу загиблого. Опис зовнішності при цьому проводиться за методом словесного портрета;
- початкові відомості про час та причини смерті. Зміни, які відбулися у первісній обстановці місця події (причини, характер);
- знаряддя кримінального правопорушення, що спричинили смерть потерпілого;
- розташування трупа стосовно оточуючих нерухомих елементів обстановки, його поза (положення);
- наявність або відсутність тілесних ушкоджень, їх форма, характер, розмір та механізм утворення;

- якщо труп виявлений зі слідами вогнепального поранення, то необхідно ретельно оглядати одяг загиблого, щоб відшукати кулі, які можуть знаходитися у складках одягу та під час транспортування до моргу можуть бути втраченими;
- сліди боротьби та опору як в оточуючій обстановці, так і на трупі;
- стан одягу і взуття, у які одягнена загибла особа, та пошкодження на них;
- виявлення негативних обставин (відсутність крові, бруду на взутті чи одязі або, навпаки, їх наявність, не властивих місцю знаходження трупа);
- місцезнаходження трупа. Після фіксації положення і пози трупа слід оглянути «ложе трупа».

Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією

1. Ексгумація трупа здійснюється за постановою прокурора. Виконання постанови покладається на службових осіб органів місцевого самоврядування.
2. Труп виймається з місця поховання за присутності судово-медичного експерта та оглядається з дотриманням правил статті 238 цього Кодексу. Після проведення ексгумації і необхідних досліджень поховання здійснюється в тому самому місці з приведенням могили в попередній стан.
3. Під час ексгумації судово-медичним експертом можуть бути вилучені зразки тканини і органів або частини трупа, необхідні для проведення експертних досліджень.

4. У разі необхідності труп може бути доставлений до відповідного експертного закладу для проведення експертизи.
5. Під час ексгумації трупа з поховання можуть бути вилучені речі, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення.
6. Про проведену слідчу (розшукову) дію складається протокол, у якому зазначається все, що було виявлено, під час проведення слідчої (розшукової) дії.

Освідування особи є особливим видом слідчого огляду – оглядом тіла живої людини ст. 241 КПК України,. Його метою є встановлення на тілі особи слідів злочину, особливих прикмет і інших ознак, що дозволяють судити про зв'язок з подією злочину.

Освідування здійснюється на підставі постанови прокурора та, за необхідності, за участю судово-медичного експерта або лікаря.

Таким чином, закон передбачає два види освідування:

- 1) Слідче освідування - це огляд тіла живої особи (і одягу), спрямований на виявлення, засвідчення наявності чи відсутності у особи особливих, разючих прикмет або виявлення, фіксацію і вилучення слідів, що мають значення для розкриття і розслідування злочинів.

Особливими чи тими, що впадають в очі прикметами можуть бути шрами, родимі плями, татуювання, рубці, бородавки, відсутність певних частин тіла, сліди колишніх хвороб, наприклад віспи, тощо.

Слідами злочину на тілі можуть бути тілесні ушкодження, що залишилися після скоєння насильницького злочину, сліди пострілу, плями крові, сліди виділень людського організму (слини, сперми), спеціальні хімічні речовини, залишки наркотичних речовин тощо.

Якщо освідування, яке проводить слідчий, вимагає оголення освідуваної особи, слідчий повинен бути тієї ж статі, що і освідувана особа. Якщо слідчий, який розслідує дану справу, має іншу стать, він повинен просити прокурора або начальника слідчого відділу доручити проведення освідування слідчому або працівнику органу дізнання, який має необхідну стать. Не можна доручати проведення такого освідування лікарю, бо, по-перше, тут не потрібні медичні знання, а по-друге, і це головне, таким чином буде порушений принцип публічності і виключної компетенції слідчого на проведення слідчих дій. До участі у проведенні освідування слідчий може при необхідності залучити судово-медичного експерта, лікаря або іншого спеціаліста у сфері медицини, криміналіста, будь-якого іншого спеціаліста. Залучені особи, як і сам слідчий, мають бути однієї статі з освідуваним.

2) Судово-медичне освідування (відбирання біологічних зразків для проведення експертизи ст.245 КПК України) - проводиться за дорученням слідчого судово-медичним експертом або лікарем.

Для проведення судово-медичного освідування слідчий передає письмове доручення судово-медичному експерту або лікарю. Вказані спеціалісти самостійно проводять освідування, складають за наслідками проведеної слідчої дії відповідно акт судово-медичного освідування або довідку.

У разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, здійснити відбирання біологічних зразків примусово.

Існують наступні приводи для призначення судово-медичної експертизи живої особи:

- 1) під час експертизи тілесних ушкоджень для встановлення їх наявності, особливостей і ступеню тяжкості;
- 2) під час експертизи стосовно спірних статевих станів для встановлення статі, статевої зрілості; порушення цілості дівочої пліви;
- 3) під час проведення експертизи при статевих злочинах для встановлення факту насильного статевого акту, характеру і механізму виникнення ушкоджень під час його скоєння;
- 4) експертиза з інших приводів проводиться для встановлення віку; тотожності особи; у випадках спірного батьківства і підміни дітей, а також для встановлення факту і ступеню алкогольного сп'яніння.

4-е питання лекції

Фіксація результатів огляду місця події

Стаття 104. Протокол.

Протокол складається з:

1) вступної частини, яка повинна містити відомості про:

- місце, час проведення та назву процесуальної дії;
- особу, яка проводить процесуальну дію (прізвище, ім'я, по батькові, посада);
- всіх осіб, які присутні під час проведення процесуальної дії (прізвища, імена, по батькові, дати народження, місця проживання);
- інформацію про те, що особи, які беруть участь у процесуальній дії, заздалегідь повідомлені про застосування технічних засобів фіксації, характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії, умови та порядок їх використання.

2) описової частини, яка повинна містити відомості про:

- послідовність дій;
- отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження, в тому числі виявлені та/або надані речі і документи;

3) заключної частини, яка повинна містити відомості про:

- вилучені речі і документи та спосіб їх ідентифікації;
- спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу;
- зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників процесуальної дії.

Перед підписанням протоколу учасникам процесуальної дії надається можливість ознайомитися із текстом протоколу.

Зауваження і доповнення зазначаються у протоколі перед підписами. Якщо особа, яка брала участь у проведенні процесуальної дії, відмовилася підписати протокол, про це зазначається в протоколі. Факт відмови засвідчується підписом її захисника (законного представника), а у разі його відсутності - понятими.

При складанні протоколу огляду необхідно дотримуватись таких правил:

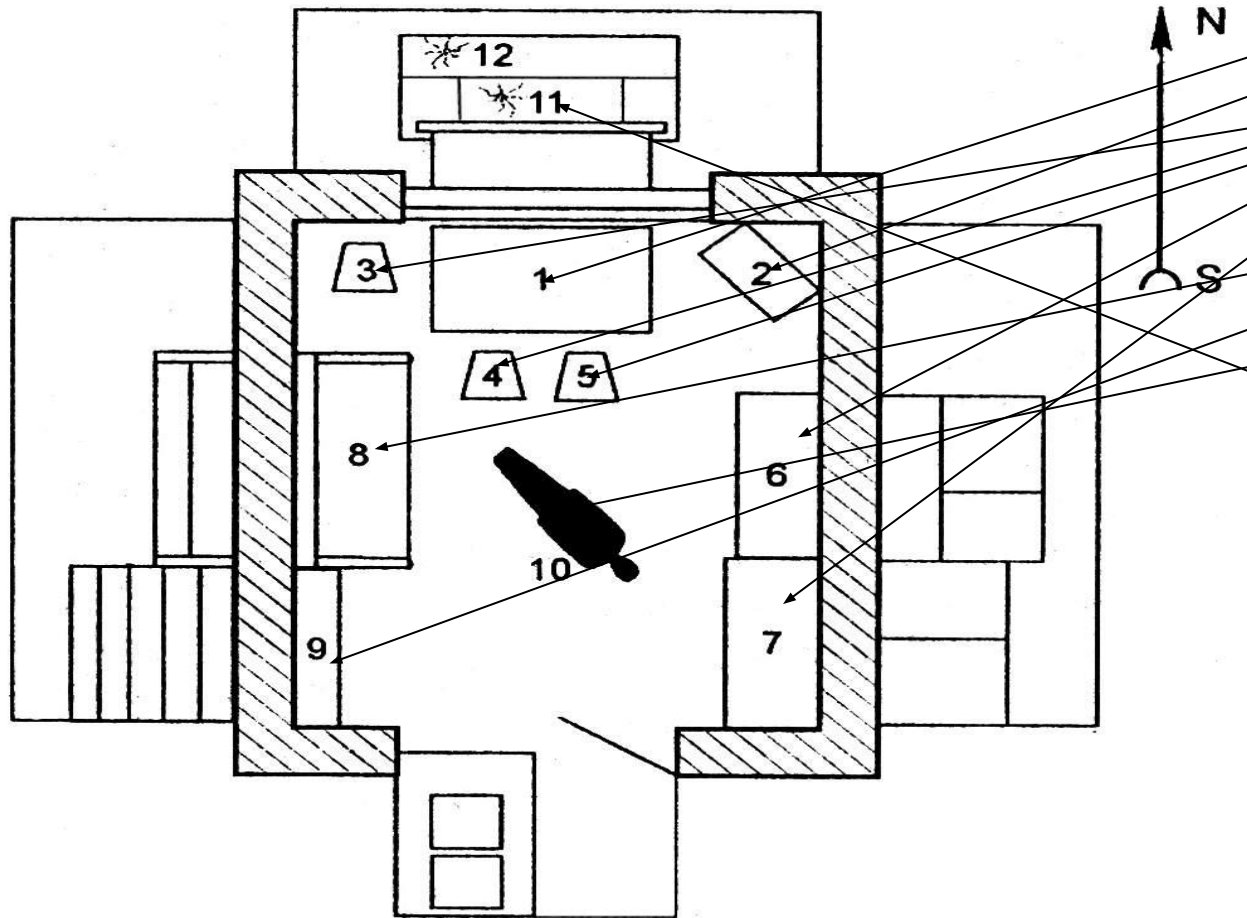
- протокол повинен достатньо повно, точно і об'єктивно відображати хід і результати огляду;
- доцільно виокремлювати частини протоколу підзаголовками: «Розташування місця пригоди», «Огляд кухні», «Місце розташування і поза трупу», «Огляд трупу», «Огляд зброї» та ін. Крім цього у тексті протоколу виділяються об'єкти, на яких виявлені сліди, що підлягають вилученню;
- кожний об'єкт протягом складання всього протоколу повинен мати одну і ту ж назву;
- якщо немає впевненості щодо правильності найменування об'єкта, то доцільніше обмежитись описом його зовнішніх ознак. Наприклад, пишеться «кільце з металу світлого кольору з безкольоровим каменем», але не можна писати «кільце з платини з діамантом». Не можна писати, що виявлені плями (сліди) крові. Зазвичай пишеться, що виявлені бризки, плями бурого кольору, схожі на кров;

- слід уникати приблизних вказівок місце розташування об'єктів («біля», «майже», «поблизу», «поряд», «ліворуч», «праворуч», «неподалік» та ін.). Краще писати протокол короткими, зрозумілими фразами і не користуватися малознайомими чи вузькоспеціальними термінами;
- у протоколі не дається пояснень, тлумачень виявлених об'єктів, явищ, не висловлюються уявлення слідчого щодо механізму утворення тих чи інших слідів та ін. Протокол – це опис виявленого, але не його пояснення;
- у кінці протоколу перелічуються вилучені з місця пригоди об'єкти, спосіб їх упаковки і вказується місце, де вони будуть зберігатися.

До протоколу додаються:

- 1) спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів;
- 2) письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної процесуальної дії;
- 3) стенограма, аудіо-, відеозапис процесуальної дії;
- 4) фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу.

Розгорнутий масштабний план кімнати

- 1 - письмовий стіл;
- 2 - телевізор;
- 3,4,5 - стільці;
- 6 - сервант;
- 7 - шафа;
- 8 - диван;
- 9 - книжкові полиці;
- 10 - труп;
- 11,12 - кульові

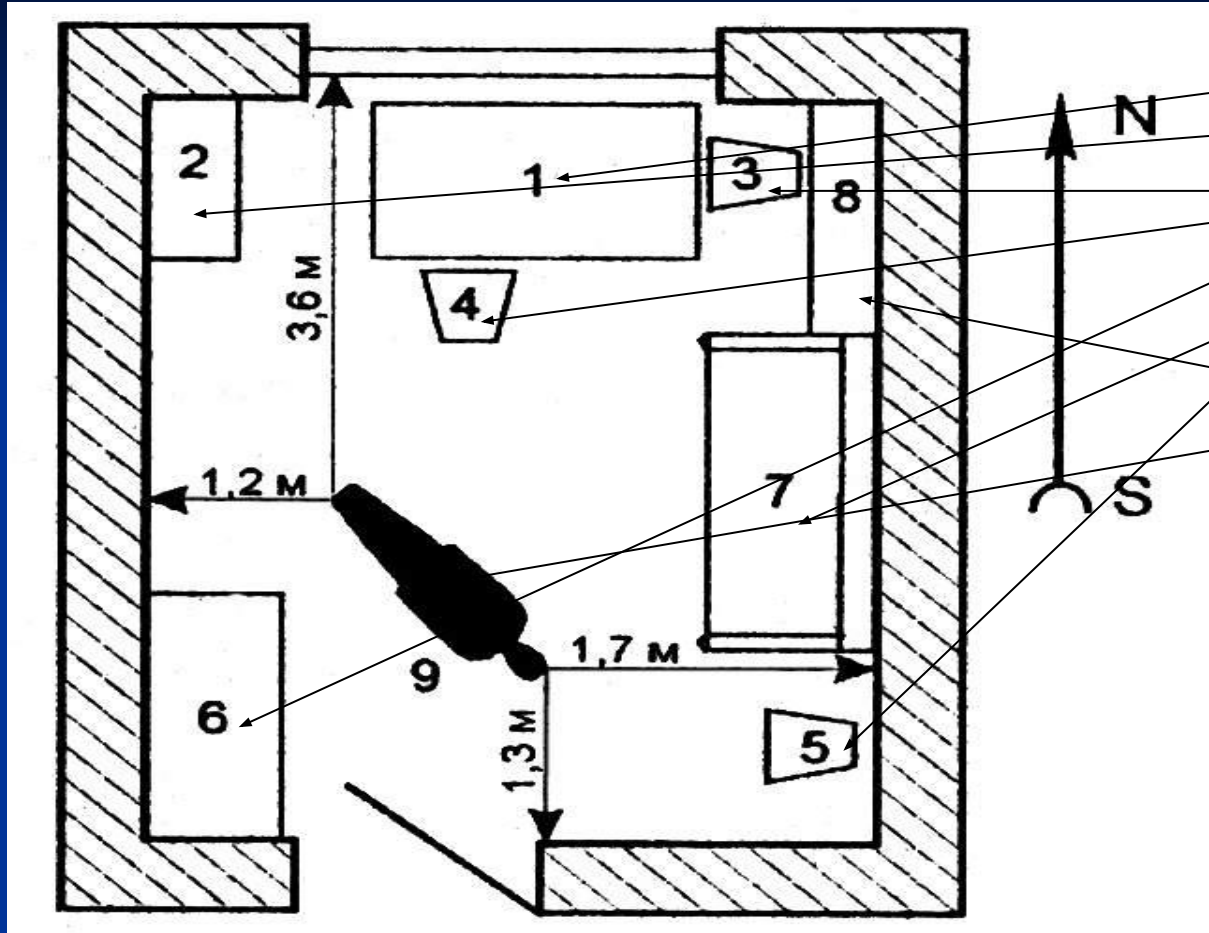
Масштаб 1:100
в 1 сантиметре 1 метр

Слідчий
Поняті

(підписи)

Схематичний площинний план кімнати

- 1 - письмовий стіл;
- 2 - тумбочка;
- 3, 4, 5 - крісла;
- 6 - платяна шафа;
- 7 - диван;
- 8 - книжкові стелажі;
- 9 - труп

Слідчий
Поняті

(підписи)

Умовні позначення, що використовуються при складанні схем і планів

	Кам'яна будівля		Ставок		Плита газова
	Дерев'яна будівля		Міст дерев'яний		Плита електрична
	Споруджувана будівля		Міст кам'яний		Унітаз
	Зруйнована будівля		Міст бетонний		Ванна
	Окремий двір		Грунтовий шлях		Колодязь
	Кам'яна огорожа		Одноколійна залізниця: а - насип; б - полустанок; в - труба		Сходи
	Дерев'яний паркан		Двоколійна залізниця		Сліди пальців рук
	Одностулкові двері		Кілометровий стовп		Гільза
	Двостулкові двері		Стежка		Пляма
	Вікно на 2 рами		Сліди транспортних засобів: а - поверхневий; б - вдавнені		Стіл
	Вікно на 1 раму		Автомобіль		Шафа
	Город		Мотоцикли: а - з коляскою; б - без коляски		Ліжко
	Лук		Велосипед		Диван
	Трав'яне болото		Сліди ніг: а - поверхневий; б - вдавнений		Стілець
	Виноградник				Рояль
	Окремий куш		Труп		Пляшка
	Окреме дерево: а - хвойне; б - листяне		Місце злому		Інші речові докази
	Мішаний ліс		Знаряддя злому		
	Яма, балка		Сокира		
	Горб, пагорб		Ніж		

